

CZU: 378.147.111:374.1

LUCRUL INDIVIDUAL AL STUDENȚILOR DIN PERSPECTIVA REALIZĂRII INTERCONEXIUNII ȘI CONTINUITĂȚII ÎNTRE CICLURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Universitatea de Stat din Moldova

Este abordată problematica privind învățarea academică independentă, lucrul individual al studenților din perspectiva realizării interconexiunii și continuității între ciclurile de învățământ superior. Pornind de la semnificația sa conceptuală, de la analiza secvențială a unor surse de referință la temă și terminând cu reflecții calitative și cantitative din contexte universitare specifice, în care acesta se derulează, autoarea argumentează necesitatea sporirii calității lucrului individual al studenților, inclusiv prin dezvoltarea personală și profesională a cadrelor didactice, dar, mai ales, a studenților de la toate cele trei cicluri universitare.

Cuvinte-cheie: *învățare academică independentă, lucru individual, învățare autonomă, învățare autoreglată, forme de lucru individual, competențele lucrului individual, metode de învățare autonomă, evaluarea lucrului individual, studenți, profesori.*

THE INDIVIDUAL WORK OF STUDENTS IN THE PERSPECTIVE PERFORMING INTERCONEXION AND CONTINUITY BETWEEN HIGHER EDUCATION CYCLES

The study addresses the issue of independent academic learning, the individual work of students in terms of achieving interconnection and continuity between higher education cycles. Starting with its conceptual significance, from the sequential analysis of reference sources to the topic and ending with qualitative and quantitative reflections in the specific university contexts in which it develops, the author argues the necessity of increasing its quality, including the personal and professional development of teachers, and especially students from all three university cycles.

Keywords: *Independent academic learning, individual work, autonomous learning, self-directed learning, individual forms of work, individual work skills, autonomous learning methods, individual work assessment, students, teachers.*

Introducere

Studiul independent/lucrul individual/învățarea autonomă/academică independentă a studentului, pe parcursul învățământului universitar, este o formă de educație, inclusiv intelectuală și profesională, cu vechime curriculară impunătoare, care, la fiecare treaptă, capătă un nivel complex și o valoare vocațională aparte. În literatura de specialitate, dar și în programele universităților, este uneori numit și *studiu direcționat*, ca activitate educațională întreprinsă de student cu algoritm inițial explicit în faza inițială, dar, pe parcurs, desfășurat cu sau chiar fără supraveghere/supervizare. În mod obișnuit, profesorul și studentul convin asupra unei strategii, pe care acesta din urmă o poate efectua/parcurge sub îndrumarea, la necesitate, a cadrului didactic pentru un anumit număr de credite transferabile. Lucrul individual (LI) oferă șanse mari mai ales studenților bine-motivați de a investiga și subiecte de interes particular, care, uneori, nu neapărat fac parte dintr-un curriculum academic tradițional, aceasta fiind însă o modalitate pentru ei de a studia materiale specializate sau de a câștiga experiență de cercetare. În același timp, lucrul individual oferă studenților oportunități de a-și explora mai profund interesele și de a lua decizii importante cu privire la modul și locul unde își pot valorifica pasiunile și talentele în viitor. O altă modalitate de abordare a studiului independent este prin intermediul învățării la distanță, unde studentul și profesorul sunt conectați printr-o fișă de lucru, un eseu sau printr-un site pe internet.

Lucrul individual al studentului: concept și abordări actuale

În pedagogia românească problematica învățării academice independente/autonome a fost cercetată destul de mult, astfel încât, la moment, putem beneficia de varii perspective de tratare a problematicii în cauză. Ioan Neacșu (2006), într-un amplu ghid metodologic, argumentează utilitatea și funcționalitatea conceptului, în baza schimbărilor intervenite în ultimii ani în mediul academic, propune variate strategii, metode și tehnici de învățare academică independentă și optând pentru „o politică universitară a culturii învățării academice

independente, devenită nu doar componentă, ci și standard al calității proceselor, produselor, satisfacției, eficienței și eficacității, dar și competitivității universității" [1, p.6]. În același context, se susține că marile universități, cu tradiții academice, oferă studenților de la toate 3 cicluri cursuri speciale la temă și ghiduri obligatorii sau facultative, astfel încât să-i pregătească/ orienteze cât mai clar, dar și să asigure beneficiul maxim al acestora din proces și să obțină produse curriculare de calitate, realizate în mod independent, ca rezultat al învățării autonome.

Perspectivă psihologică elocventă vizavi de conceptul în cauză a dezvoltat curentul constructivist (constructivismul dialectic, constructivismul cognitiv și constructivismul social, Woolfolk, 1998), care pune accent „pe importanța studentului în procesul de predare-învățare (...) și încurajează preluarea controlului de către student în timpul învățării; încurajează automonitorizarea procesului de construire a cunoștințelor și ancorarea experiențelor de învățare în situații autentice, reale de viață” [2, p.7]. Pe această bază se analizează stilurile de învățare în contextul educației universitare centrate pe student, care promovează multiaspectual studiul individual al actorului de bază din învățământul superior – studentul, care, în ultimul timp vine la universitate cu o pregătire foarte diversă, dar și cu competențe, uneori modeste, de muncă intelectuală și chiar „derută” vocațională.

Abordând de manieră empirică dezvoltarea competenței de învățare autonomă la studenți, cercetătorul M.Ștefan [3] experimentează mai multe opțiuni strategice de facilitare a învățării autonome, inclusiv: învățarea experiențială, învățarea simulată, învățarea autodirijată, învățarea reflexivă și învățarea cu ajutorul noilor tehnologii informaționale și de comunicare, deschizând astfel perspective de diferențiere și individualizare, dar și de contextualizare relevantă a procesului de instruire universitară.

Sv.Focșa-Semionov, într-un studiu valoros, susține că „la nivel universitar, atingerea performanței academice în cadrul curriculumului presupune o anumită logică a mișcării studentului spre însușirea disciplinelor, precum și autoreglarea acestei mișcări, adică a propriului proces de învățare. La fiecare etapă de învățare, corespunzător formei de bază a activității desfășurate, subiectul își formează și dezvoltă mecanisme specifice de reglare, priceperi și deprinderi de autoreglare. Esențial rămâne faptul că procesul de autoreglare a activității de învățare, complex prin natura sa, funcționează ca unitate integrală, doar că la o etapă sau alta a învățării accentul se deplasează asupra uneia dintre componentele sale” [4, p.39-42]. Astfel, autoreglarea învățării este recunoscută competență centrală în contextul învățării academice, în egală măsură, ca o condiție determinativă a eficienței în învățare, precum și ca obiectiv esențial al educației universitare din toate timpurile; însă, în epoca informației aceasta capătă conotații complexe.

O.Dandara a investigat învățarea academică independentă ca modalitate de formare a competențelor profesionale, explicând rațiunea reducerii orelor de contact direct cu studenții prin „axarea pregătirii profesionale pe formarea de competențe; or, competența ale cărei componente sunt abilitatea și atitudinea se formează doar prin efort propriu. De aici și promovarea insistentă a ideilor: implicarea activă a studentului în propria sa formare și parteneriatul educațional profesor-student” [5, p.31]. Cu statut de recomandare, în studiul dat autoarea concluzionează că „dacă profesorul dorește ca studentul să muncească mai mult individual, atunci trebuie să muncească mai mult cu studentul” [5, p.33] în sala de curs și prin consultații individuale sistematice, credem noi.

Conferențiarul T.Repida face o retrospectivă sumară, dar avizată și importantă, a conexiunilor și a continuității în organizarea activității individuale a studenților printr-o abordare istorică, în baza programelor analitice din universitățile Republicii Moldova, pledând pentru îmbunătățirea monitorizării procesului și a timpului necesar, dar și a cooperării dintre profesorii universitari, care predau la aceeași facultate/an de studii [6, p.129].

În epoca informatizării accelerate, când studenții au devenit, majoritatea, *e-learners*, prof. Cămpian (2004) analizează în detalii un studiu al lui Martinez, în care se dau componentele de bază ale învățării în mediul informatic: automotivarea (self-motivation), autodirijarea (self-directedness) și învățarea autonomă. În cadrul modelului amintit se descriu patru forme dominante de învățare sau, mai exact, patru orientări ale celor care învață: 1) orientați spre transformare (transforming learners); 2) orientați spre performanță (performing learners); 3) conformiști (conforming learners) și 4) reticenți (resistant learners). Scopul acestei tipologiei este de a prezenta profiluri de studenți ce pot fi utilizate în elaborarea unor strategii mai eficiente de învățare [Cf 7]. Aceste profiluri pot constitui punctul de plecare în elaborarea individualizată a structurării procesului și mediului instrucțional și, prin urmare, permit personalizarea soluțiilor și strategiilor de îmbunătățire a capacității de învățare.

În concluzie la acest compartiment, opinăm că multitudinea studiilor, inclusiv din psihologie și științele educației, care vizează învățarea academică independentă, deschide perspective de optimizare a procesului și a produselor curriculare. Or, conform Regulamentului universitar, fiecare profesor, titular de curs, în curriculum trebuie să proiecteze "sugestii pentru activitatea individuală, inclusiv descrierea formelor interactive pentru studiul individual ghidat de profesor, utilizate de către cadrul didactic, temele, sarcinile și numărul de ore" [8, p.3]. Mai nou, însă, urmează să colaboreze și să propună sarcini de învățare inter- și transdisciplinare, dar și probe integrate de evaluare (a se vedea *Anexa*). Această strategie-pilot a dat deja primele roade pozitive și, credem, va fi folosită în continuare și multiplicată nu doar pentru realizarea conexiunii între discipline, dar și pentru aplicarea unui parteneriat funcțional între profesori, angajatori și studenți, cu impact calitativ de durată asupra dezvoltării carierei profesionale a studenților.

Lucrul individual al studentului: aspecte specifice și comune pentru toate ciclurile de învățământ superior

Printre activitățile comune de lucru individual, uzitate în mediul universitar la toate ciclurile, regăsim: studiul literaturii de specialitate și analiza diferitor concepte, a notelor de curs, finalizate prin referate, eseuri/literature review, conform cerințelor fiecărui profesor. Avizele și recenziile structurate pe marginea surselor de referință la o disciplină sau alta ocupă, de asemenea, un spațiu vast în lista produselor realizate de studenții Ciclului I. Locul tradiționalelor referate îl ocupă tot mai frecvent eseurile, prezentările PPT/Prezi sau posterele cu grafice și tabele conceptuale de sinteză și sistematizare a noțiunilor fundamentale dintr-un domeniu sau altul. Majoritatea acestor sarcini și, implicit, produse, se realizează în mod individual. Foarte puține sarcini sunt realizate în perechi sau în grup. Aceasta nu doar din cauza dificultăților de evaluare, dar și din rațiunea că fiecare student, viitor specialist într-un anumit domeniu, urmează să-și dezvolte competențe, studiind și acționând, în mod prioritar, pe cont propriu, în varii contexte.

În mod evident, la Ciclul I prevalează studiul literaturii și al practicilor avansate, aspectele aplicative având o pondere mai mică. La Ciclul II însă, valorificarea propriei experiențe profesionale se realizează în mod extins și sarcinile de învățare academică independentă țin cont de acest lucru și pun în valoare raționamentele fiecărui student, inclusiv prin facilitarea schimbului de experiență și opinii, bazate pe activitatea profesională și pe experiența de viață. Astfel, la specialitățile cu profil pedagogic, proiectele didactice ale lecțiilor/unităților de învățare și ale activităților extracurriculare și extrașcolare sunt omniprezente, urmate de simularea și analiză metodică detaliată a orelor în sala de curs.

În ultimul timp, un rol tot mai extins și funcțional au proiectele de cercetare, cele de cercetare prin acțiune/*action research*, dar și proiectele de intervenție comunitară/ instituțională, de dezvoltare strategică etc. Proiectul ca activitate complexă cu sarcini multiple, de la cercetare până la acțiune practică, comportă valențe didactice și profesionale deosebite la toate cele trei cicluri ale învățământului superior. Practicat fiind de la treapta preuniversitară, avantajele sale sunt de netăgăduit și din perspectiva familiarizării studenților cu algoritmi uzuali, dar și din cea a formelor variate de implicare a subiecților: individual, în perechi și în grup, cu posibilități clare de distribuire a sarcinilor, de monitorizare a procesului, dar și de evaluare a produselor executate [9, p.6].

În ultimă instanță, nu putem identifica diferențe semnificative la nivel de forme, strategii de realizare și produse ale muncii individuale, complexitatea și profunzimea crește de la un ciclu la altul, de asemenea și gradul de implicare și responsabilitate față de proces și de calitatea produselor finale.

Întru realizarea mai eficientă și mai rezultativă a lucrului individual, studentul are nevoie de o gamă largă de competențe de bază, care sunt esențiale într-o varietate mare de situații. Unele dintre aceste abilități se pot forma ușor, altele însă necesită efort sistematic și timp suplimentar investit în mod conștient. Dar cel mai important pentru studenții de la toate ciclurile este capacitatea de a-și dezvolta strategii adecvate de învățare independentă. Într-un mediu în care nimeni nu-i ține de mână și nici nu le spune exact ce ar trebui să facă și când, arta de a gestiona și de a respecta termenele personale – atât sociale, cât și academice – trebuie să fie stăpânită mai devreme și mai rapid, aserțiuni valoroase care se repetă în mod insistent atât de profesori în sala de curs, dar și pe multe surse virtuale. Relativ la mult-discutatul în ultima vreme management al timpului și al resurselor, se afirmă că „unii oameni preferă să planifice lucrurile devreme în detaliu, astfel încât totul să fie gata din timp; alții se bucură în mod pozitiv de presiunea îndeplinirii unui termen limită de ultim moment. Indiferent de tipul de persoană, ei urmează să mențină simultan o serie de sarcini diferite, astfel încât au nevoie să gestioneze conștient timpul și să respecte într-un fel sau altul termenele limită” [10].

Astfel, studiul independent nu înseamnă neapărat că studentul trebuie să studieze singur. Este independent în măsura în care folosește în avantajul său timpul, pe care îl gestionează. Pentru unii studenți, studiul independent va însemna să lucreze împreună pentru a face schimb de idei ca parte a unei rețele de la egal la egal; pentru alții aceasta va însemna adoptarea unei abordări proactive a propriei lor activități. Indiferent de felul în care preferă să lucreze, studenții urmează să învețe cum să profite la maximum de timpul lor independent de studiu [11].

Astfel, printre principalele abilități, care se cultivă de la anul I de studii, licență, sunt cele de planificare, începând cu obiectivele SMART, stabilirea obiectivelor fiind o parte importantă a procesului de învățare și de acțiune individuală. Actualmente, utilizarea unui Calendar în forma Google poate ajuta enorm, fiind o modalitate excelentă de a gestiona timpul și de a reaminti de întâlniri și sarcini importante.

Context și starea actuală a eficienței lucrului individual al studenților în cadrul fiecărui ciclu de învățământ superior

Din experiența pedagogică universitară putem deduce că, în primul rând, la licență, dar și la masterat sau la doctorat chiar, studenții merg foarte rar la consultațiile oferite de profesori, în aulele universitare, corespundea puțin prin poșta electronică sau prin alte rețele de socializare cu aceștia și de aceea pierd mult în calitate, dar și din beneficiile ce le pot câștiga pe mai multe planuri. Faptul că se sfiesc să meargă în birourile diferiților membri ai personalului academic și să afle că există multe modalități diferite de organizare a resurselor de care au nevoie pentru lucrul individual afectează eficiența și eficacitatea acestuia. Resursele de organizare pot fi o strategie de evitare a muncii, dar este totuși un pas crucial în orice lucrare academică. Sistemul pe care îl dezvoltă fiecare profesor cu studenții săi are și implicații pentru lucrul individual al acestora, de la modul în care fac notițe până la modul în care își administrează timpul și resursele necesare.

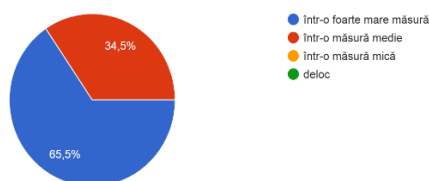
Construirea încrederii în sine – fixarea unor scopuri clare, accentuarea importanței învățării, gradarea sarcinilor de învățare în pași mici – este un alt aspect pe care urmează să se lucreze mai mult în anii de licență. Universitățile pot fi medii mai puțin „timide” sau jenante; toată lumea pare să aibă o viziune fermă, să înțeleagă lucrurile imediat și fără dificultate. Realitatea este adesea diferită. Universitățile sunt, de fapt (și ar trebui să fie mereu) locuri pentru a pune întrebări, pentru incertitudine, pentru încercări și erori și, mai ales, pentru conversație și dialoguri îndelungi. Deci, a obișnui studenții să pună întrebări și să facă greșelile de care au nevoie pentru a se dezvolta contribuie în mod principal la sporirea încrederii în sine și crește odată cu înțelegerea acestui lucru, pe cât de simplu și banal la prima vedere, pe atât de neînțeles, din păcate, de mulți. Înțelegerea rolului motivației studenților este un alt aspect; or, este demonstrat din punct de vedere psihologic că atunci când studentul este puternic motivat, este mai ușor să rămână concentrat, să se focalizeze pe sarcină, să lucreze timp îndelungat. Este important să fie conștienți de ceea ce îi motivează să obțină o diplomă: este prioritară motivația intrinsecă sau extrinsecă? Evident că factorii motivaționali interni au o pondere mai mare și sunt de durată, dar nu-i putem exclude nici pe cei externi. Printre sfaturile utile, vehiculate inclusiv pe rețele specializate, întâlnim: asumă-ți responsabilitatea pentru învățarea ta; fii organizat – folosește un jurnal; găsește un mediu de lucru confortabil; structurează timpul de studiu cu înțelepciune; cunoaște esențele – citește și recitește notele de curs; fii proactiv și găsește resurse și sprijin; reflectează asupra învățării; perseverență [apud 10].

Metacogniția, ca aspect inerent al înțelegerii semnificației învățării academice independente și ca instrument de cunoaștere trebuie dezvoltată la fiecare ciclu universitar. Pentru a dezvolta la studenți procesele metacognitive, Bondy [apud 12, p.39-42] oferă cadrelor didactice câteva sugestii importante: să se inițieze discuții cu privire la activitățile metacognitive implicate în rezolvarea sarcinilor de învățare, în vederea estimării dificultății sarcinii, fixarea unor obiective, alegerea unor strategii adecvate; studenții să fie îndemnați să realizeze jurnale ale activității de învățare; să se asigure un feedback permanent și constructiv; studenții să fie învățați să se autoevalueze în mod obiectiv; să se facă inițierea în tehnica autochestionării; să se planifice etapele ce trebuie parcurse în procesul învățării; să se exerseze tehnici de învățare eficientă; să se urmărească în permanență logica problemelor [13]. Studiul literaturii de specialitate, al documentelor de politici educaționale și observările experiențiale au fost completate de cercetarea experimental-constatativă a problematicii date, prin care am recurs la aplicarea a patru chestionare, alcătuite din itemi compoziți: pentru studenții de la cele două cicluri universitare (masterat și doctorat) și pentru profesori, care s-au focalizat doar pe continuitatea și conexiunea între cicluri, ce afectează, în mod evident, calitatea și impactul activității/învățării inde-

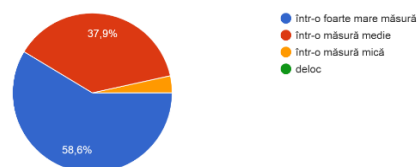
pendente asupra formării profesionale specifice și generale a studenților. Obiectivele cercetării nu s-au limitat la evaluarea diagnostică a situației din perspectiva a trei categorii de subiecți, ci au vizat și deducerea unor lecții și recomandări de ameliorare a politicii și curricula universitare, a teoriei și practicii pedagogice din acest unghi. La sondaj au participat 60 de studenți masteranzi (2 bărbați și 58 de femei) și 15 doctoranzi (14 femei și un bărbat), cu vârsta medie de 35 de ani, de la specialitățile Management Educațional și Formarea formatorilor din anul I și II de studii – 2018-2019, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială.

În acest context, atestăm că gradul de satisfacție al masteranzilor cu privire la calitatea realizării lucrului individual, continuitatea între ciclurile de licență și master, percepția vizavi de strategiile aplicate și tematica propusă, prezentate detaliat în figurile de mai jos, oferă, în general, o percepție pozitivă (a se vedea cota procentuală maximă de la calificativul „într-o măsură foarte mare”); or, răspunsuri categoric negative nu s-au înregistrat.

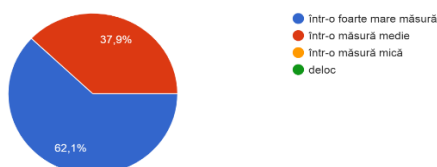
În ce măsură considerați adecvate/reușite strategiile de realizare a lucrului individual, utilizate de către cadrele d...lor voastră intelectuale și profesionale?

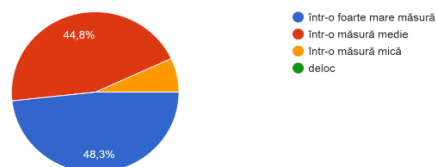
În ce măsură tematica propusă la lucrul individual este legată în mod direct de piața muncii?

În ce măsură sunteți satisfăcuți de nivelul de realizare/calitatea lucrului individual, propus pe parcursul studiilor de master?

În ce măsură ați resimțit continuitatea logică a conținutului și formelor de realizare a lucrului individual între ciclul de licență și cel de masterat?

Printre produsele lucrului individual, efectuate de masteranzi cu interes maxim, regăsim: proiectele de diferite tipuri (de cercetare, de intervenție, de dezvoltare strategică, de traininguri etc.), realizate în mod individual, în perechi sau în grupuri de 3-4 persoane, curricula la decizia școlii, dar și tezele de masterat. În directă legătură cu aceste produse a fost și întrebarea legată de succesele percepute de masteranzi și doctoranzi, în urmă realizării lucrului individual la diferite discipline de studiu. În acest sens, atestăm următoarele răspunsuri calitative: abilitățile pe care le-am dobândit; produsele pe care am putut să le prezentăm direct în instituția în care activăm și să contribuim la dezvoltarea ei, dar și la crearea unei imagini pozitive a noastre ca masteranzi; valorificarea celor studiate la un întreg curs, dar și la alte cursuri de master; anume prin lucrul individual am înțeles sensul teoriei studiate și relevanța ei; aplicarea strategiilor manageriale însușite în colectivul pedagogic în care lucrez a fost un avantaj; schimbul de experiență și de idei cu colegii în procesul de realizare a lucrului individual, dar și de prezentare în fața lor s-a dovedit a fi foarte util; lucrând online și corespondând permanent cu profesorii și colegii prin e-mail, pe rețelele de socializare, ne-am perfecționat abilitățile digitale; teza de masterat ne reprezintă și încununează pe bună dreptate, „opera” Masteratului; „La liceul nostru se construiește un teren de sport. Proiectul acestuia a fost elaborat de mine. Mă mândresc nespun de mult cu profesorii de la care am învățat multe lucruri utile”.

Doctoranzii consideră că participarea la conferințele științifice cu primele articole scrise de ei, publicarea acestora, capacitatea de aplicare a unor metode statistice de interpretare a rezultatelor cercetării sunt unele succese palpabile ale realizării responsabile a LI.

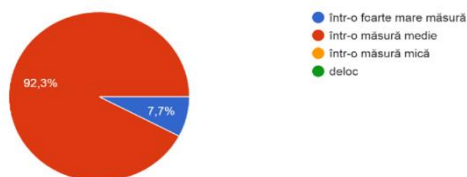
La întrebarea „Cât de mult contează experiența acumulată în procesul de realizare a lucrului pentru cariera voastră profesională?”, 69% din respondenți au recunoscut că „foarte mult”; 27,6% – „mult”, iar 3,4% – puțin. Aceste răspunsuri constituie și niște indicatori de calitate pentru programele respective de masterat, care poartă titulatură semnificativă – „de profesionalizare”.

Problemele pe care le semnalează în egală măsură masteranzii și doctoranzii în realizarea lucrului individual țin, în principal, de: lipsa de timp (mai mult de 90 la sută remarcă); insuficiența de literatură și alte materiale didactice necesare; sarcinile nu sunt clar explicate, unele aspecte sunt, uneori, nevalorificate la cursurile teoretice și facem lucrul individual practic „din auzite”, așa cum înțelegem de la alți colegi; suprasolicitarea la locul de muncă și lipsa de la ore – „pe nimeni nu interesează că tu faci masteratul”. În același timp, am găsit și răspunsuri singulare de tipul: „Dacă este dorința de a face ceva, atunci greu dispare și problemele la fel”; „Pedagogii sunt bine pregătiți, interesați și toleranți, deschiși spre colaborare și împărtășire de bune practici. Activitatea mea zilnică îmi creează dificultăți să realizez mai calitativ sarcinile pentru lucrul individual”; „Mă bucur că fac parte din această echipa cu oameni frumoși la chip și suflet de la care am învățat să fiu mai puternică și să merg înainte chiar dacă îmi este foarte greu să combin lucrul, familia și masterul”.

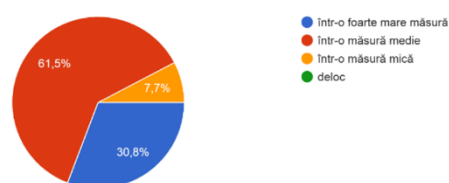
La întrebarea „Ce ați recomanda cadrelor didactice pentru sporirea calității lucrului individual al masteranzilor?” aceștia au răspuns: lucrul individual să fie cât mai actual și util în domeniul pe care îl studiem; să se ofere suficiente explicații, surse de informare, pe alocuri și exemple/mostre ale produsului final; profesorii să fie la dispoziția masteranzilor, când acestora le apar întrebări cu privire la realizarea sarcinilor; să se mențină atenția masteranzilor asupra obiectivelor stabilite, să încurajeze lucrul individual, să rezume desfășurarea activității; aș recomanda reducerea numărului de sarcini individuale, pentru a asigura calitatea lor; dozarea sarcinilor, explicarea acestora și micșorarea volumului de lucru individual; să fie mai puțin material și mai mult timp alocat; lucrul individual să fie în raport și în strânsă legătură cu teza de diplomă, astfel încât până la finele programului teza să fie elaborată. În concluzie, opinăm că masteranzii sunt conștienți de complexitatea sarcinilor și a responsabilităților ce le revin, au oferit sugestii valoroase, demne de atenția cadrelor didactice, care în anul de studii 2018-2019 au decis să piloteze o strategie de lucru individual, care să conțină sarcini și produse comune, relevante pentru mai multe discipline de studiu (a se vedea *Anexa*). Deosebit de important ar fi ca masteranzii și doctoranzii să aibă liber, cel puțin, un sfert din norma de angajare în instituțiile educaționale.

Chestionarea cadrelor didactice (23 de profesori, cu vârsta medie de 49 de ani, care predau, în principal, la licență și masterat) s-a produs prin același tip de instrument și a permis deducerea unor concluzii specifice, și anume: gradul de satisfacție față de calitatea lucrului individual al studenților se prezintă la majoritatea pe scală medie (92,3%); profesorii cred că o asigură într-o măsură foarte mare continuitatea logică între cicluri (30,8%) și într-o măsură medie (61,5%) și doar 7,7/3% – într-o măsură mică.

În ce măsură sunteți satisfăcuți de nivelul de realizare/calitatea lucrului individual al studenților (apreciere generală)?

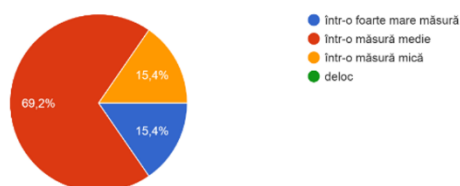

În ce măsură reușiți să asigurați continuitatea logică a conținutului și a formelor de realizare a lucrului individ...de licență, masterat și cel de doctorat?

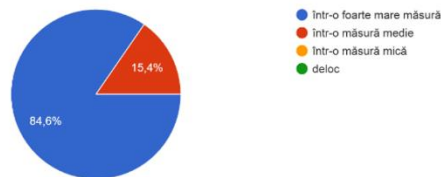

Valorificarea achizițiilor intelectuale și profesionale ale studenților prin strategiile de realizare a lucrului individual se produce la nivel mediu, susțin 2/3 din profesori, iar tematica propusă este legată în mod direct de piața muncii într-o foarte mare măsură – 84 la sută din subiecții chestionați (a se vedea detalii în figurile de mai jos).

În ce măsură reușiți să valorificați în mod cuprinzător achizițiile intelectuale și profesionale ale studenților prin strategiile de realizare a lucrului individual?

În ce măsură tematica propusă la lucrul individual este legată în mod direct de domeniul de interes profesional al studenților?

În ultimă instanță, experiența acumulată în procesul de realizare a lucrului individual, pentru studenții de la toate cele trei cicluri, este valorificată foarte mult, cred aproape 2/3 din profesori și mult – mai mult de o treime din aceștia. În același context, 84,6% din profesori cred că tematica propusă pentru lucrul individual este legată în mod direct de interesele profesionale ale masteranzilor, aceste răspunsuri servind pentru confirmarea aplicării exigențelor politicii universitare în direcția dată. În ce privește produsele lucrului individual, răspunsurile profesorilor se aseamănă foarte mult cu ale masteranzilor, adăugându-se caietele de sarcini, expozițiile, rapoarte de cercetare realizată pe teren + protocolul de observație și referatele. Cele mai bune produse realizate de studenții de la licență și masterat, conform evaluărilor profesorilor, sunt diverse proiecte, eseuri și studiile de caz, iar la doctorat – proiectele de cercetare și articolele științifice. Am ținut să aflăm de la cadrele didactice și părerea vizavi de succesele/practicile pozitive, pe care le dețin în realizarea LI și am remarcat în răspunsuri următoarele: evaluarea obiectivă în baza unor criterii prestabilite; evaluarea de către colegi și autoevaluarea, inițierea programelor de dezvoltare personală și profesională; utilizarea extinsă a TIC; prezentarea rezultatelor la conferințele studențești; valorificarea celor învățate în instituțiile lor etc.

Dacă la masteranzi și la doctoranzi, la capitolul *probleme* de coordonare a LI, a fost în top „lipsa timpului”, profesorii semnalează, pe lângă aceasta: pregătirea psihopedagogică modestă a studenților de la masterat, necunoașterea limbilor străine, numărul mare de studenți în grupele de masterat, nerealizarea de către studenți a unor sarcini, dar și atitudinea neserioasă și iresponsabilă din partea unor studenți, care învață la buget și pentru care se cheltuiesc, uneori, în zadar, banii publici. În lista problemelor de evaluare a LI regăsim: prezentarea întârziată a lucrărilor, tendința comună de procrastinare; subiectivitate în oferirea notelor/probabil, nici nu ar trebui să se dea note; modalități lacunare de prezentare finală; evaluarea per discipline a produsului integrat etc. Profesorii propun următoarele sugestii de sporire a calității LI al studenților: să fie descrise în Curriculum toate produsele LI și criteriile de evaluare a acestora, dar și modul de realizare a lucrărilor/ proiectelor colective, autoevaluarea și evaluarea contribuției fiecărui membru al echipei de către colegi; valorificarea participativă a conexiunii cu piața muncii; facilitarea din partea universității a colaborării cu agenții economice, pentru a asigura o deschidere și o flexibilitate mai mare din partea acestora, astfel încât masterandul să poată vedea direct relevanța LI; acesta, la rândul lui, va spori motivația de implicare a studenților. De asemenea, se sugerează cooperarea cu mai multe structuri ale Universității în coordonarea LI: cu Centrul de ghidare în carieră, cu alte centre din cadrul USM, dar și inițierea unor contracte de durată și motivante cu instituțiile educaționale, unde studenții să aplice rezultatele LI; introducerea tezelor de an, a prezentărilor publice ale LI; standardizarea sarcinilor propuse, inclusiv prin introducerea obligatorie a activității de voluntariat ca stagi de practică, pentru aplicarea produselor LI; elaborarea unui produs complex pentru LI, relevant mai multor discipline din semestru; reglementarea studiului independent realizat în perechi și în grupuri mici. Pentru asigurarea unei conexiuni mai bune între cicluri, profesorii cred că ar fi nevoie de mai multe activități metodice comune, de ateliere/seminare universitare, în care să se lucreze direct pe curricula întru realizarea directă a legăturii între cicluri, să se discute, ca, în ultimă instanță, lucrul individual să fie o parte a practicilor de specialitate, a tezelor de diplomă, mai multe discipline venind cu o contribuție clară în realizarea proiectului final de cercetare, cu caracter funcțional-aplicativ evident, dar și cu trăsături pregnante ale unui proces inovativ [Cf. 14].

Concluzii

În final, susținem că problematica învățării academice independente/lucrului individual al studenților, prim prisma realizării interconexiunii și a continuității între cicluri de învățământ superior, continuă să fie una de prim interes în procesul educațional universitar. Pornind de la semnificația sa conceptuală, de la analiza unor surse de referință la temă și terminând cu reflecții calitative și cantitative din contexte universitare specifice, în care acesta se derulează, am intenționat să argumentăm necesitatea și modalitățile potențiale de sporire a calității acestuia, inclusiv prin dezvoltarea personală și profesională a cadrelor didactice, dar, mai ales, a studenților de la toate cele trei cicluri, astfel încât să se realizeze conexiunea și să se asigure/sesizeze continuitatea logică de conținut și structură. Toate cele enunțate au fost și se vor întâmpla de aceeași manieră și în viitor, probabil, cu utilizarea *crescendo* a TIC, chiar dacă „universitățile de masă” (U.Eco) nu mai sunt suprapopulate, cel puțin, în contextul nostru, iar paradigma formării inițiale se schimbă pe an ce trece și inovațiile pe multiple dimensiuni sunt oportune.

Anexa

Departamentul ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Strategia-pilot a Lucrului Individual pentru Programul de Masterat Management Educațional, anul I, semestrul 2, 2019 la disciplinele: Comunicare și negociere în educație; Managementul curriculumului; Psihodiagnostic managerial; Managementul calității în educație

PRODUS INTEGRAT Discurs de prezentare a curriculumului la decizia școlii (CDȘ) (un student) și prezentare a demersului de evaluare a calității unui curriculum opțional și a demersului diagnostic managerial la decizia școlii (alt student)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Elaborați în perechi un CDȘ la un domeniu educațional relevant pentru instituția în care activați. 2. Evaluați și demonstrați calitatea CDȘ-ului elaborat în baza unor indicatori de evaluare și descriptori de performanță pe marginea procesului de predare-învățare-evaluare proiectat. 3. Desfășurați demersul diagnostic managerial la tema abordată în curriculum și prezentați-l în mod rezumativ. 4. Elaborați discursul și suportul ilustrativ în Power Point/Prezi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizare în pereche în scris a documentului de CDȘ, în care să fie clară contribuția fiecăruia, cu indicarea componentelor la care a lucrat masterandul în mod expres 2. Prezentarea printr-un discurs de 7-10 minute a actualității, necesității și importanței. 3. Realizarea individuală a demersului diagnostic la un aspect din tematica abordată în CDȘ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Document de curriculum la decizia școlii pe 3-5 pagini. 2. Set de indicatori de evaluare aplicați în evaluarea documentului. 3. Demersul diagnostic la tema educațională de la curriculum /discurs 4. Discurs public 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Respectarea structurii și a cerințelor pentru conținuturile propuse în CDȘ, inclusiv a standardelor de calitate. 2. Aplicarea standardelor de calitate a unui curriculum în alcătuirea setului de indicatori și descriptori. 3. Actualitatea demersului diagnostic; formularea corectă a aparatului categorial, relevanța metodelor / tehnicilor și a etapelor demersului; analiza rezultatelor obținute; originalitatea prezentării și relevanța concluziilor. 4. Includerea tuturor elementelor structurale și a conținutului aferent pentru fiecare în discurs; respectarea normelor de structurare și prezentare publică, dar și de ilustrare grafică rezumativă a fiecărui produs final în prezentarea PPT/Prezi.
--	---	--	--	--

Referințe:

1. NEACȘU, I. *Învățarea academică independentă*. Ghid metodologic. București: EUB, 2006.
2. MARA (ROMAN), D. *Stihuri de învățare la studenți*: Rezumatul tezei de doctorat. Cluj-Napoca, 2010, pe: https://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumat/2010/psihologie/Mara_Roman_Daniela_Ro.pdf
3. ȘTEFAN, M.A. *Dezvoltarea competenței de învățare autonomă la studenți*. Craiova: Sitech, 2014, pe: https://dppdcccpraiova.files.wordpress.com/2017/04/stefan_mihaela_dezvoltarea-competentei-de-invatare-autonoma-la-studenti.pdf
4. FOCȘA-SEMIONOV, S. *Învățarea autoreglată: teorie și aplicații educaționale*. Chișinău: Epigraf, 2010. 360 p.
5. DANDARA, O. Învățarea academică independentă – modalitate de formare a competențelor profesionale. În: *Studia Universitatis*, 2009, nr.5 (25), p.30-33.
6. REPIDA, T. Învățarea academică în organizarea activității individuale a studenților (abordare istorică). În: *Rezumatul comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”* din 10-11 noiembrie 2015, p.126-129.
7. CÂMPIAN, E.I. *Metode de dezvoltare a autonomiei în învățare*. Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca, pe: <http://www.humanistica.ro/anuare/2004/Anuare%202004/Art.02.pdf>
8. http://usm.md/wp-content/uploads/ordinul_nr._1046_din_29.10.2015_regulamentul_de_organizare_a_studiilor_in_invatamintul_superior_in_baza_sistemului_national_de_credite_de_studiu.0.pdf
9. GORAȘ-POSTICĂ, V. Oportunități pentru abordarea participativă a managementului strategic din perspectiva proiectului, ca metodă de învățare și evaluare. În: *Proiectul: proces de învățare, produs evaluabil*. Chișinău: CE Pro Didactica, 2018, p.5-10.
10. <http://www.scribub.com/sociologie/psihologie/strategii-de-invatare-autodiri19521102017.php>
11. <https://www.sheffield.ac.uk/ssid/301/study-skills/university-study/independent-study>

12. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia învățării: teorii și aplicații educaționale*. Iași: Polirom, 2009. 228 p.
13. <https://sites.google.com/site/lisprofesor/despre-student/matacognitia>
14. GUȚU, VI. Universități actuale: teleologia și metodologia procesului inovativ. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Învățământul superior: valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional, 28-29 septembrie*. Chișinău: USM, 2016, p.5-12.

Notă: Articol realizat în cadrul Proiectului instituțional 15.817.06.23F *Concepția și metodologia de realizare a conexiunii și continuității între și intra cicluri de învățământ superior din perspectiva cadrului calificărilor și clasificatorului de ocupații*.

Date despre autor:

Viorica GORAȘ-POSTICĂ, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vpostica@prodidactica.md

Prezentat la 28.05.2019